

XV. ORSZÁGOS GRASTYÁN KONFERENCIA ELŐADÁSAI

Szerkesztette:
Tuboly-Vincze Gabriella

PTE Grastyán Endre Szakkollégiuma
Pécs, 2016

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

© A Szerzők

© A szerkesztők

© PTE Grastyán Endre Szakkollégiuma

Tartalom

7 / Hamerli Petra

A négyhatalmi paktum-terv a két világháború közötti magyar–olasz kapcsolatokban

16 / Haszon Levente

Az 1832-es angol választási reform

28 / Bandi Kristóf Bálint

A Mezőség etnikai képének változása a XVI–XVII. században. Szászcencs, Szásznyíres és Visa korajúrkori etnikai változásainak bemutatása

42 / Biró Zsófia

Az Anjouk hatalomépítése

51 / Mogyorósi Renátó

Kelet-Közép-Európa útja a visegrádi királytalálkozóig

63 / Várnai Gergely

The Peace of Portsmouth in 1905

76 / Váradi Katalin

Die Beurteilung der Haltung von Russland in der zeitgenössischen österreichischen und ungarischen Presse während der ersten Periode des Deutsch–Französischen Krieges 1870–1871 (vom Ausbruch des Krieges bis zur Schlacht von Sedan)

88 / Pálfi Ádám

Rejtélyes asztrális szimbólumok pannoniai síremlékeken

101 / Budai Tímea

PCOS – a betegségrepresentáció és a személyiségjegyek összefüggései

109 / Losonci Adrienn, Stecina Diána Tünde, Arató Ákos, Zsidó András Norbert

Mikor tanulunk meg félni?

120 / Dávid Tóth

The regulation of counterfeiting money in the German Criminal Code

131 / Dombrovski Áron

Russell névtézisének ismeretelméleti motivációi A filozófia alaproblémáiban

139 / Hohmann Balázs

A környezeti teljesítményértékelés jövője

149 / Bánfai Edina

A vezető tisztségviselők polgári jogi felelősségének egyes kérdései

158 / Meilinger Csaba

Változások a személyiségi jogok területén, különös tekintettel a sérelemdíj jogintézményének a megjelenésére

165 / Ámán Ildikó

Szemelvények a jogakadémiák és a jogi oktatás történetéből a Ratio Educationis tükrében

175 / Adrienn Lukács

The Boundaries of Work and Private Life.
Workplace Privacy Protection in French
Law

192 / Hohmann Balázs

A mediációs és a közvetítői eljárás lehető-
ségei a hatósági eljárásban

185 / Krausz Bernadett

A névviselési jog áttekintő elemzése

A négyhatalmi paktum-terv a két világháború közötti magyar–olasz kapcsolatokban

1933. január 30-án a Nemzetiszocialista Német Munkáspártot (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, NSDAP) vezető Adolf Hitler nevezte ki Németország új kancellárjává, aki politikai nézeteit az 1925-ben megjelent, *Mein Kampf* (Harc) című könyvében fejtette ki. A börtönök alatt írt mű¹ alapján a kortársak sejtették többek között azt is, hogy Hitlernek milyen elképzelései vannak Európa nemzetközi viszonyait illetően, s nyilvánvaló volt számukra, hogy az új kancellár a korábbi német kormányoknál sokkal elszántabban fogja követelni a német jogokat, és erőteljesebben fog törekedni a versailles-i békerendszer által Németországra kényszerített korlátozások megszüntetésére. E felszámolandó béklyók között első helyen a hadseregre vonatkozó rendelkezések álltak, s Hitler éppen azért élvezett nagy támogatottságot Németország politikusainak körében, mert pártja legfontosabb feladatának a német hadsereg újbóli kiépítését tartotta.²

Németország tisztában volt azzal, hogy – egyelőre legalábbis – nem rendelkezik kellő hatalmi potenciállal egy esetleges hadviseléshez, ezért a hadsereg kiépítését kezdetben békés úton, a többi nagyhatalom által jóváhagyott módon tervezték.³ A német politikát látva Nagy-Britannia kezdetben a leszerelés végrehajtása mellett kötelezte el magát,⁴ és a brit miniszterelnök, Ramsay MacDonald év elején olyan javaslattal állt elő, amely lehetővé tette volna, hogy az elkövetkező öt évben a francia hadsereg csökkentésével és a német haderő ezzel egyidejű növelésével mindkét ország katonai potenciálját 200 ezer főssé alakítsák. Az előterjesztést a németek elfogadták tárgyalási alapként.⁵

Franciaország tartott Németország újra felfegyverzésétől, így garanciát kívánt Nagy-Britanniától arra, hogy Németország nem fogja túllépni túl az előírt

¹ 1923 novemberében Hitler és társai erőszakos hatalomátvételt kíséreltek meg Münchenben. A „sörpuccs” néven elhíresült eset végett Hitler börtönbe zárták. A későbbi Führer itt írta meg a *Mein Kampf*-ot.

² ORMOS – MAJOROS 2003. 347.

³ Uo. 350.

⁴ KISSINGER 1998. 287.

⁵ ORMOS – MAJOROS 2003. 350.

Dr. Navracsics Tibor (előadó): T/7971. számú törvényjavaslat a Polgári Törvénykönyvről.
<http://www.parlament.hu/irom39/07971/07971.pdf> (Letöltés ideje: 2016.04.24)
Új Ptk. Tanácsadó Testület Véleményei. http://www.lb.hu/hu/ptk?&body_value=&page=1
(Letöltés ideje: 2016.10.14)
<http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/vekas-lajos-az-uj-ptk-hibai-ellenere-is-sikertortenet> (Letöltés ideje: 2016.04.24)

Ítéletek

Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.393/2015/5/II.
Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.234/2015/2.
Fővárosi Ítéltábla FIT-H-PJ-2015-324.
Fővárosi Ítéltábla 7.Pf.20.534/2016/4.

Szemelvények a jogakadémiák és a jogi oktatás történetéből a Ratio Educationis tükrében

Elöljáróban

A jogászképzés már a kezdetektől fogva jelentőséggel bírt minden állam szempontjából, hiszen a jogászai képzettségű praktikusok és legisták a társadalom egyik fő gerincének voltak tekinthetők, amely jelentősen befolyásolta a társadalom értékrendszerének az alakulását. Hazánkban először 1777-ben a *Ratio Educationis*¹ szabályozta állami szinten a képzést, amely részletekbe menően meghatározta az oktatás alapjait. A jogakadémiákra kifejezett figyelmet fordított a rendelet, ugyanis ebben az időben az egyetemi szintű oktatása a jogászságnak kizárólag a pesti tudományegyetemre korlátozódott. A századforduló idején az ország dél–délkeleti részén kevés számú felsőoktatási intézmény működött, ezért a meglévők különösen jelentős figyelmet érdemelnek. A történelem folyamán az uralkodók mindig is nagy figyelmet fordítottak a jogoktatás szabályozására és ezáltal reformjára, éppen ezért számos változáson mentek keresztül az akadémiák.

A jogászképzés alapjai

Mint fentebb írtam, már a középkorban szerepet követelt magának a jogászság, a kincstári vagy állami pozíciókat betöltő személyek főként külföldön sajátították el a tananyagot, ott szereztek diplomát, azonban ennek a tudásnak az alkalmazása otthon nem okozott problémát a középkori latin nyelvű műveltségre való tekintettel.² A joggyakorlók szempontjából elegendő volt a gyakorlati képzés, amelyet a magyar felsőfokú intézményekben sajátítottak el,

¹ Továbbiakban: Rendelet, Ratio Educationis.

² BÓNIS 1971. 29., 152.

valójában ezt célozták meg az akadémiák.³ A kánonjog és római jog oktatása mellett a *ius partium* (hazai jog) oktatása bizonyult a legfontosabbnak. Ez utóbbi tanítása a királyi kúrián, hiteles helyeken, bíróságokon és a kancellárián folyt, és valójában a Tripartitum, a meglévő írott joganyag és szokásjogi anyag átadását ölelte fel.⁴

A protestáns felekezetek az iskolákat fokozatosan fejlesztették fel a középfokú intézményektől a felsőfokúig. Legtöbb ilyen intézményben a filozófia és a jogi képzés képviselte a felsőbb szintet. Az évek előrehaladtával a bölcsészeti képzés a középiskolaiba integrálódott, a jogi a főiskolák jogi tanszékévé alakultak, amelyek így a jogakadémiák alapjává váltak. A katolikus egyház a jezsuita fenntartású akadémiákat szándékozta egyetemmé fejleszteni, itt azonban kizárólag kánonjogi oktatás folyt, továbbá kizárólag egyházi személyek képzését szándékozták megvalósítani, amely a világiak kizorolásával járt.⁵

A 18. századra jogot bármelyik felsőfokú intézményben lehetett hallgatni, és az ott szerzett képesítéssel bárhol el lehetett helyezkedni. 1867 után egységesé vált a jogakadémiákon folyó képzés, amely azt jelentette, hogy három évre emelték fel a tanulandó évek számát: első évben jog- és államtudományt, ész-jogot, magyar történelmet, római jogot; második évben magánjogot, politikát, kánonjogot, büntetőjogot; és végül a harmadik évben pénzügyi jogot, kereskedelmi jogot, közigazgatást és eljárási jogot hallgattak a diákok.⁶ 1874-ben változások következtek be, megkísérelték összevonni a jogakadémiai és egyetemi képzési rendszert, és lehetővé akarták tenni az átlépést az egyikből a másikba. Négy évesre emelték fel a képzési időt, azonfelül a magántanulás lehetőségét is eltörölték a jogakadémiákon. Egy 1883. évi⁷ miniszteri rendelet arra utasította a líceumokat, hogy az akadémiákat egyesítsék, és egyetemi szintre hozzák fel.⁸

A Ratio Educationis rendelkezései a jogi oktatásról⁹

A *Ratio Educationis*¹⁰ alapján az ifjúság nevelése az Akadémiákon bölcsellettudományokkal (filozófiai) vette kezdetét, és mivel létfontosságú, hogy a hazát gyarapítsa az értelmiség, ezért a jogi oktatás elkerülhetetlen a számukra, emiatt már a gimnáziumokban is tanítani kellett a hazai és a természetjogot.¹¹ A tananyag

³ ECKHART 1936. 110.

⁴ PETŐ 11–13.

⁵ PETŐ 13–17.

⁶ HIVATALOS 1873. 197.

⁷ 1883-as Tanulmányi és Vizsgálati szabályzat. MÓRICZ 1903. 213.

⁸ PETŐ 13–21.

⁹ FRIML 1913. 158–189., 259.

¹⁰ ECKHART 1936. 109.

¹¹ ECKHART 1936. 108.

pontos megismerése céljából a szükséges időt négy évben határozták meg, amely alapján az első kétéves szakasz idején a bölcsészeti stúdiumokat, majd a hátra maradt időszakban a jogit sajátították el. A rendelet engedhetetlennek tartotta azt, hogy a jogi tanulmányok kizárólag a bölcsészeti tanulmányok után valósulhatnak meg! A jogi oktatás kifejezetten a közjogra, a szokásjogra, a pénzügytanra, a kereskedelmi jogra és a politika tanra terjedt ki, azonban már akkor sem tartották elhanyagolható tényezőnek az európai országok történetének a tanítását. Mivel a jurátusok képzésének az alapja, az állam működésének a megértése, amely által a magyar jogrendszer működését is megértik, ezért elengedhetetlen számukra a történeti alapok elsajátítása. A rendelet kiemelte, hogy az oktatás során ne a szószálhasogató és érthetetlen országgyűlési fejtegetésekkel lássák el a fiatalságot, hanem a lehető legpontosabban és legerőteljesebben magyarázzák el számukra az alapvető fogalmakat.

A tantárgyakat és azok időszakát naponta két órában határozták meg. Első félévben természetjogot, nemzetközi jogot és egyetemes közjogot hallgattak, a második szemeszterben Magyarország közjogát, politikáját és az egyházjogot. A hazai jog és a szokásjog oktatása a jogtörténeti alapok megismertetésével valósuljon meg. A büntetőjog a *Codex Theresiana* anyagának az átadásával, azonban figyelemmel kellett lenni a vonatkozó hazai szokásjogra is.

Fontos volt, hogy a joghallgatók megismerjék a Királysággal nem határos, de nagy történelmi múlttal bíró országok történelmét (Dánia, Svédország, Oroszország). A görög nyelv oktatása szintén megjelent a jurátusi képzés keretében, hiszen ez által egy klasszikus műveltségre tesznek szert a hallgatóknak.

A tanügyi rendelet legvégén táblázat mutatja be a magyar királyi akadémiákon folyó oktatást. Első szemeszterben 8-9 és 2-3 óra között a közjog tanára által egyetemes természet- és nemzetközi jogot hallgattak; majd 9-10 óra között művészeteket, legvégül 3-4 óra között a történelem tanára Európa országainak történetét adta elő (pusztán történelmi ismeretek átadását jelentette), mindezt szombat délután kiegészítették az újságolvasással.¹² A második félévben 7-8 és 3-4 óra között magyar politika/közigazgatási jogot és egyházjogot, amikor is az egyházjog intézményeinek magyarázatát oktatták, 8-9 óra között közigazgatástant hallgattak. 4-5 óra között Európa országainak történetét, amelyet kiegészítettek a főbb, nevezetes évszámok ismétlésével, szombat délután pedig szintén újságolvasás volt. A harmadik szemeszterben a hazai jog oktatása, amelyet 8-9 és 3-4 óra között adtak le, a hazai jog tanárai a magyar jog történetét és az intézményeket, valamint az országosan bevett szokásjogot oktatták a tantárgy keretein belül. Párhuzamosan a reggeli 8-9 közötti hazai jogi órával a történelem tanára a justinianusi intézményeket magyarázta el, leg-

¹² A Rendelet szerint a polgári életben hasznos a napi ismeretek megszerzése. A közbeszédben leggyakoribb téma a napi események megvitatása, éppen ezért szerencsés, ha a fiatalok ebben járatosak. FRIML 1913. 154.

végül 2-3 óra között a közigazgatási jog tanára a kereskedelmi jogot oktatta a fiataloknak. Legvégül a negyedik félévben 7-8 óra között a jelenkor egyetemes történelmet hallgatták, majd 8-9 és 4-5 óra között a hatályos magyar jogi rendelkezéseket és joggyakorlatot ismerhették meg.

A jogakadémiák

A *Ratio Educationis*¹³ a jogi oktatást két szintre bontotta: az egyik az akadémiai szint, amely a felsőfokú oktatás „csúcsa” volt, a szakemberek gyakorlati képzésének a helye, itt a filozófiai oktatási szintre épülve következett a jogi osztály, ez összesen négy évet ölelt fel, 2-2 éves képzésre bontva. A másik, az egyetemi szint volt, a tudomány művelésének a bázisa,¹⁴ ahol a 2 éves bölcsészeti képzésre épült rá a 3 év jogi.¹⁵ Az akadémiák átmenetet képeztek a gimnáziumok és az egyetemek között, illetve Mária Terézia szabályozása alapján alakultak ki az állami és a felekezeti jogakadémiák. A jogi oktatás szervezésének az alapjai Pázmány Péter esztergomi érsekig nyúlnak vissza, aki 1635-ben alapította meg a nagyszombati egyetemet, majd 1667-ben a jogtudományi kart. További katolikus alapítású akadémiák jöttek létre: Eger, Kolozsvár, majd a *Ratio Educationis* nyomán Pozsony, Győr, Kassa, Nagyvárad városokban.¹⁶

Mindezeket figyelembe véve megállapíthatjuk, hogy e rendelkezések folyamánként a reformátusok kiszorultak a jogászképzésből, éppen ezért a saját líceumaik keretien belül alakították ki a saját jogászképzésüket a tanszékek keretében, amelyek az évek folyamán alakultak át akadémiákká. Pontosan meg volt határozva, hogy melyik akadémiát mely vallási felekezet patronálta: az egrit a katolikus, az evangélikusok az eperjesit és a kassait, a reformátusok a debrecenit, a pápait, a sárospatakit, a kecskeméti és a máramarosit.¹⁷ Az akadémiák megismerését nagyban nehezíti, hogy nem lehet pontosan tudni, hogy a jogi tanszékek a felekezeti fenntartású intézményekben mikor alakult át akadémiává, így a jogi oktatás mikor kapott egységes szervezett keretet.¹⁸

A jogakadémiai rendszer a reformkor időszakában nyerte el végső formáját, és az egyik leghasznosabb oktatási intézménnyé vált, hiszen a hallgatók a lakó-

¹³ A *Ratio Educationis*ban a korábbi tervekkel ellentétben jelentős hangsúlyt kaptak a gyakorlati célú tantárgyak, különösen a latin nyelv és a történelemoktatás; az idővel előbbi veszít súlyából, az utóbbi esetében pedig hangsúlyt kap a hazai történelem. A rendelet automatikusan nem volt érvényes Erdélyre, hanem magának kellett implementálnia. MAKKAI – SZÁSZ 1986. 188.

¹⁴ SZABÓ 2004. 13–24.

¹⁵ A doktorok az egyetemen végzett jogászok; a praktikusok a gyakorlatban szerezték meg a szükséges tudást. BÓNIS 1972. 174.

¹⁶ ECKHART 1936. 249.; PUKÁSZNKY – NÉMETH – MÉSZÁROS 2005. 286–297., 301.; SZABÓ 2004. 13–24.

¹⁷ PRESZTÓCZKI 2016. 163.

¹⁸ SZABÓ 2004. 13–24.

helyükhöz közel szerezhettek jogi végzettséget, amellyel lehetővé vált számukra, hogy a főbb hivatali apparátusban elhelyezkedjenek.¹⁹

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy a 19. századra 14 jogakadémia működött az országban: Kolozsvár, Sárospatak, Eger, Debrecen (legtöbb hallgatóval bírt), Nagyszeben, Eperjes, Győr, Kecskemét, Kassa, Pécs (legkésőbb jött létre), Pozsony, Pápa, Nagyvárad, Máramarossziget székhelyekkel. Ezen intézmények színvonala és megítélése jelentősen eltért, ezt jól példázza az oktatók és az oktatási évek száma. Míg Győrben 1 évig, addig Eperjesen 2 évig, eközben a kolozsvári és a nagyszebeni jogakadémiákon négy éven át oktattak. A tanárok számában a nagyszebeni emelkedett ki, ahol is 11 fő volt, a győrin kizárólag 3 fő oktattott.²⁰

A jogakadémiák főfunkciója alapvetően a jog- és államtudományok oktatására volt, ez okból kifolyólag volt néhány hiányosságuk, ennek következtében nem tudtak versenyképesek maradni az egyetemekkel szemben. Nem rendelkeztek az előléptetés és a habilitálás jogával, és egyetemi magántanári fokozatot sem adományozhattak.²¹

A kolozsvári jogakadémia

A második tudományegyetemünk Kolozsvárott jött létre, ezért szükséges, hogy az előd egyetemmel is foglalkozzunk, amely a „*Kolozsvári Egyetem*”, és a piaristák igazgatták. A 18. század közepére került sor az új oktatásügyi politika teljes körű bevezetésére, amely a felsőoktatás intézmények felekezeti jellegét megszüntette és azokat állami felügyelet alá rendelte. Nagyszebenben szerettek volna a szászok egy protestáns egyetemet, azonban az erdélyi metropolita ellenezte, hiszen a kolozsvári jezsuita líceum egyetemmé fejlesztését tűzte ki célul.

Kolozsvárott 1774-től²² zajlott jogi oktatás, Hodor Károly *Az erdélyi Báthory egyetem történelme* című művében ír erről. A felosztás alapja az egyházi és a világi jog tanárok voltak, az egyháziban hat oktató tevékenykedett, a teológiai oktatás kapcsolódhatott hozzájuk, gyakorlati és elméleti teológiát, erkölcsant és egyházjogot oktattak. Az egyik oktató *Farkas János* az egyház-büntetőjog professzora volt. A világgogi tanárok két jogterület alapján tanítottak, az egyik a természetjogi tanszak, *Fortini Károly Antal* a „*természeti-közönséges-nemzeti és polgár-római jog*” tanár volt; a másik jogterület, az erdélyi hazai jog tanszéke volt, ahol *Vinkler János* 1775 és 1815 között oktattott; illetve *Vajda László* az *Erdélyi törvényei történe-*

¹⁹ PRESZTŐCZKI 2016. 190.

²⁰ CSIBI 2009. 173–213.

²¹ MEZEY 1998. 16.

²² Az 1772. október 19-én Mária Terézia által kiadott rendelet hozta létre a jogi kart. MINKER 2003.

te rövid foglalata című tantárgyat vitte.²³ Így a jogi tanfolyam tárgyai már a kezdeti időktől kezdve pontosan meghatározottak voltak: természetjog és római jog, köz- és nemzetközi jog, hazai jog (*ius patrium*), kánonjog és büntetőjog.²⁴

Fenn maradt egy jelentés 1776-ból, amely tartalmazza az egyetem diáklétszámát és pontos adatokat szolgáltatott a diákok nevééről, fakultás és osztályok szerinti megosztottságáról. 45 jogáshallgatóról számoltak be, 8-8 hallgató az egyházi, a büntetőjogi és a politikai osztályon tanult, a természetjogi volt a legnépszerűbb: ott 21 hallgató fordult meg azon évben. A jogi kar kezdetől fogva nagy népszerűségnek örvendett, leginkább székelyföldi ifjakból állt (81%), ezen belül 10 fő Csíkszékéből jött, Háromszékből 8 fő, Kolozsvárról 3 fő és Veszprémről pedig egyetlen hallgató. A kolozsvári diákság nagy részét tehát a székely hallgatók tették ki, amely nem egyedül álló a korszakban, hiszen a diákság mindig a legközelebbi oktatási intézménybe ment tanulni. A társadalmi helyzetük alapján a diákok 62%-a nemes, 9%-uk polgári származású volt. A vallási megosztottság alapján az unitárius hallgatók is szép számban megjelentek az egyetemeken. A protestáns társadalomban mindig is erős volt a jogi érdeklődés. A Kolozsvári Egyetem megnyitása után a nem katolikus vallású hallgatók nagy számban kezdtek beiratkozni ezen intézménybe, hiszen nem volt felekezeti megkötöttség.²⁵

A tanintézetet a császári rendelet 1784/1786-ban²⁶ megfosztotta egyetemi címetől, amely Királyi Akadémiai Líceumként funkcionált tovább, a jogi kar, mint jogi képzés,²⁷ kevesebb tanszékkal és a doktoravatási jog nélkül működött tovább.²⁸ 1790-ben stabilizálódott az intézmény jogi státusza, élén mindig is királyi igazgató állt, amely minden esetben Kolozs vármegye főispánja volt, azonban ez csak 1787-ig tartott, innentől kezdve a királyi igazgatók kizárólag felügyeletet gyakorolhattak.²⁹

A kolozsvári jogakadémia strukturális egységei

A Ratio Educationis alapján a bölcsészettudományi és a jogi fakultások szoros együttműködésére volt szükség, éppen ezért e két kar alkotott szorosabb szervezeti egységet a líceumban. A bölcsészettudományi karon a piaristák oktatása maradt meg, azonban a jogi karon világiak tanítottak. A jogi fakultást Mária

²³ HODOR 1850. 46–47.; MÁRKI 1896. 20.; SZÖGI – VARGA 2011. 193–194.

²⁴ HIVATALOS 1873. 187.

²⁵ SZÖGI – VARGA 2011. 199–201.

²⁶ II. József az 1784. augusztus 28-án és az 1786. augusztus 15-én kelt rendeleteivel szüntette meg és alakította át a líceumi képzéssé. „Az egyetem így de facto megszűnt ugyan, de jure azonban nem.” MÁRKI 1922. 26.

²⁷ MINKER 2003. 50.

²⁸ EMLÉKKÖNYV 1997. 26.

²⁹ SZÖGI – VARGA 2011. 266–209.

Terézia alapította 1774-ben, 1776-ra már három tanszék működött. 1790-ben Bánffy György gubernátorsága idején további négy tanszéket jött létre: a bányajog, a nemzetgazdaság-pénzügytan, a statisztika és a közigazgatási tanszékek.³⁰ 1809-ben bevezették a mezőgazdaságtani, majd 1816-ban az oklevéltani tanszéket. 1820-ra 9 tanszék működött a jogi karon, ahol az elméleti oktatáson kívül gyakorlati ismeretek is szereztek a hallgatók, erre jó példa a bányajogi tanszék, de a kettős könyvvitellet is megismerkedtek. A paleográfiai ismeretek a forrásgyűjtésekhez voltak szükségesek, hiszen szokásjogi és latin nyelvi alapokon nyugodott a jogrendszer. Mindezek alapján látható, hogy a kolozsvári jogakadémián tanuló hallgatók olyan ismereteket sajátítottak el, amelyeket Magyarország más felsőoktatási intézményeiben nem.³¹ A szabadságharc bukása után 1849-ben megszüntették a líceum jogi tagozatát és helyette Nagyszébenben hoztak létre négyéves jogakadémiát, majd 1863-ban visszahelyezték Kolozsvárra.³² Ferenc József 1851-ben vegyes tannyelvű állami jogakadémiát szeretett volna, azonban ez sikertelen maradt.³³

A debreceni jogakadémia története

A Debreceni Református Kollégiumban 1742-ben³⁴ a filozófia keretein belül kezdődött meg a jogi oktatás, a korszak három fő jogtárgyaival: római joggal, természetjoggal és a nemzetközi joggal. 1744-ben a római jogoktatás megszűnt, majd 1751-ben a természetjogot beolvasztották a filozófiaképzésbe. Az egri kanonok a protestánsokat kitiltotta a jogakadémiáról, míg Mária Terézia engedélyezte, hogy a reformátusok látogassák a nagyszombati egyetemet, azonban doktoravatás ott nem zajlott, ennek következtében a nem katolikus hallgatók jelentős része külföldre, azon belül Bécsbe ment tanulni. Így a reformátusok fokozatosan nyerték vissza a jogaikat, köztük az oktatáshoz való jogot, ezért 1800-ra állt fel az első jogi tanszék a Kollégiumba, amelynek a tanszékvezetője *Széplaki Pál* lett. A képzés négy éven keresztül öt-, majd aztán négyévesre rövidült, hiszen eltörölték az egy éves előkészítőt. A jogászképzés első és a bölcsészeti utolsó éve egybe folyt, azaz a hallgatók párhuzamosan teljesítették a kettőt. Első évben természetjogot, közjogot, nemzetközi jogot, statisztikát és politikát hallgattak, a második évben magyar magánjogot, büntetőjogot, jogtörténetet. 1839-ben merült fel a második tanszék gondolata, 1842-ben határozták meg a két egyetemi tanár közti tantárgy

³⁰ MINKER 2003. 50.

³¹ ECKHART 1936. 413.

³² MINKER 2003. 55.

³³ EMLÉKKÖNYV 1997. 26.

³⁴ 1693 és 1732 között nyerte el hármas tagolását a Kollégium: I. elemi, II. középiskolai, III. akadémiai tagozat, utóbbi esetében két filozófiai, egy jogi és kettő teológiai kurzus működött, amelyen főiskolai évfolyamként működtek. RÁCZ 1981. 451.

felosztást. Az új oktató a politika, a statisztika, a római jog, az oklevéltan, a pecséttan, a címertan, a magyar közjog és a bányajog oktatását látta volna el az első éven, a második évfolyamon pedig a magánjogot, a büntetőjogot, a váltójogot, az egyházjogot és a jogtörténetet, azonban mindez csak 1845-re valósult meg és első tanára *Buzás Pál* lett, ez a Kollégium 11. tanszéke volt.³⁵

1850-ben,³⁶ az enyhülést követően a császár rendeletben³⁷ mondta ki, hogy a jogászképzés nyilvánossá válik (kizárólag azok, amelyek az államilag támogatott tantárgyakat a meghatározott óraszámban oktatják), és a hallgatók két évig tanulnak jogot. A tanszékek száma négyre emelkedett, ezáltal két tanszék felállítása vált szükségessé Debrecenben, amelyek az osztrák büntető jog és az osztrák polgári jog voltak, vezetőjük Tóth Istvánt, illetve Kallós Lajost lettek. 1856-ban újabb reform következett, amelyek alapján három tisztség betöltése vált fontossá, és a jogi képzést három évre növelték, és ha meg akarta őrizni nyilvános, azaz mai nyelven szólva állami helyzetüket, akkor a tantárgyak egy részét németül kellett oktatniuk. Ezt nem vállalták, ezért még azon évben az akadémia megszűnt.³⁸

A jogászképzés 1861-re állt helyre, a kétéves jogakadémián továbbra is két tanár oktatott: *Buzás Pál* és *Kallós Lajos*. Az első évfolyamon heti 20 órában bölcséletet, magyar oknyomozó történelmet, alkotmánytant, közigazgatást, közjogot, nemzetgazdaságot, pénzügytant; a második évfolyamon heti 18 órában statisztikát, egyháztörténetet, jogtörténetet, bányajogot, protestáns egyházjogot, magyar polgári jogot, büntetőjogot, kereskedelmi- és váltójogot hallgattak a diákok. Változás állott be és 1864-től Debrecenben három éves lett a jogászképzés, tanítani kezdték a királyi jogakadémiákon oktatott tárgyakat: a római jogot, a peres eljárást, az osztrák polgári és büntetőjogot, az egyháztörténet oktatása pedig megmaradt. Azonban államvizsgáztatási jogköre még mindig nem volt Debrecennek, emiatt az ott végzett hallgatók az általánosan kötelező államvizsgát Pesten, Nagyváradon, Kassán vagy Eperjesen tehették le.³⁹ 1874/1875-től⁴⁰ az állam négyévesre szervezte át a jogakadémiákat, és bevezette az I. és a II. tanév végére az alapvizsgarendszert, továbbá a tananyag hasonlónak vált az egyetemi

³⁵ ZELIZY 1882. 478.; HOLLÓSI 2007. 13–14.

³⁶ Leo Thun birodalmi kultuszminiszter 1850. szeptember 7-én adta ki az *Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich* című rendeletét, amely kimondta, hogy minden középiskola nyolc osztályos lesz. Ezáltal az egymásra épülő középiskolai és akadémiai tagozatot elkülönítette egymástól. Továbbá a hatosztályú gimnáziumhoz csatolták a kétéves bölcsészképzést. FEKETE 2012. 20–21.

³⁷ A 380. számú rendeletében döntött a jogakadémiák önálló főiskolává szervezéséről szól, amelyet 1850. október 4-én adott ki a kultuszminiszter. FEKETE 2012. 23.

³⁸ HOLLÓSI 2007 14–16.; FEKETE 2012. 23.

³⁹ FEKETE 2012. 25.

⁴⁰ 1875 áprilisában állították fel a teljes jog- és államtudományi kart, 6 rendes jogi és 3 bölcsészettudományi tanárral. 1875 nyarán négy jogtanárt egyszerre iktattak be a jogi tanszékek élére: *Kőrösi Sándor*, *Liszka Nándor*, *Kovács Sándor*, *Kassai Sámuel*. ZELIZY 1882. 483.

jogi karokon tanítandóval.⁴¹ Ezáltal a következő tanévtől négy évfolyamon hat jogtanár oktatott.⁴²

1908-ban lett közzismert, hogy az akkori kultuszminiszter *gr. Apponyi Albert* nagyszabású egyetemalkotási tervet kíván kidolgozni, következményeként Debrecen négykarú teológiai, jogi, bölcsészeti és orvosi fakultást tartalmazó állami egyetemre jelentette be igényét, amelynek megvalósításáról az 1912. évi XXXVI. törvénycikk rendelkezett.⁴³

Összegzés

A jogakadémiák képzése nagyban hasonló lehetett egymással, hiszen a Ratio Educationis rendelkezései folyamán szigorúan megszabták az oktatandó tananyagok körét és azok oktatási idejét is. Az ezt követő különböző rendeletek szintén egy összefüggő szabályozást hoztak létre, amely tovább egységesítette a meglévő jogakadémiák oktatási rendszerét, és ezek révén fokozatosan fejlesztették a képzésüket, amely végül az egyetemivel vált hasonlónvá. Elmondható, hogy mindegyik intézményben a három fő oktatási tantárgy a természetjog, a jogtörténet és a büntetőjog volt. Mint látható, a rómaiaktól megörökölt *ius privatum* és *ius publicum* felosztást, ha kisebb eltérésekkel, de megtartották; külön kiemlést érdemel a korszak legfontosabb nyersanyag nyerési módszere: a bányászat, amelyre külön tanszéket alapítottak. Azonban a tudományegyetemek tejesedésével és a fokozatos rendeleti szabályozásokkal, szigorításokkal a hallgatók száma a jogakadémiákon csökkent, mígnem 1949-ben teljesen megszűntek. A jogi oktatás megléte és annak a kettős osztottsága Erdély tekintetében különös jelentőséggel bírt, hiszen a legközelebbi egyetem Pesten volt, és az ez által keletkező űrt próbálták betölteni az ottani jogakadémiák.

Irodalomjegyzék

- Bónis 1971 = Bónis György: A jogtudó értelmiség a Mohács előtti Magyarországon. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1971
- BÓNIS 1972 = BÓNIS György: A jogtudó értelmiség a középkori nyugat- és közép-Európában. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972
- Csibi 2009 = Csibi Norbert: A Pécsi Püspöki Jogakadémia és hallgatói a dualizmus korában. In: Tanulmányok Pécs történetéből 20. Szerkesztette: Kaposi Zoltán – Vonyó József, Pécs, 2009

⁴¹ 1874. február 5-én kelt az ezt kimondó 3305. számú rendelet. MÓRICZ 1930. 212.

⁴² HOLLÓSI 2007. 16–17.

⁴³ HOLLÓSI 2007. 17–25.

- ECKHART 1936 = Eckhart Ferenc: A Jog- és Államtudományi Kar története 1667–1935. In: A királyi Magyar Pázmány Péter tudományegyetem története. II. kötet, Budapest, 1936
- FEKETE 2012 = Fekete Károly: A Debreceni Egyetem bölcsője a város Református Kollégiumában. In: A Debreceni Egyetem története 1912–2012. Szerk: Orosz István – ifj. Bartha János, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012
- Friml 1913 = Friml Aladár: Az 1777-iki Ratio Educationis. Katolikus Középiskolai Tanáregylet, 1913
- EMLÉKKÖNYV 1997 = Emlékkönyv – A magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetem (1872–1944) létesítésének 125. évfordulója alkalmából. Budapest, 1997
- HIVATALOS 1873 = A magyar királyi jogakadémiák és jogliceumok története – hivatalos adatok alapján. Athenaeum nyomda, Pest, 1873
- HODOR 1850 = HODOR Károly: Az erdélyi Báthory Egyetem története 1579–1849. (kézirat), Kolozsvár, 1850
- HOLLÓSI 2007 = Hollósi Gábor: A debreceni Jog- és Államtudományi Kar története (1914 – 1949), Debrecen, 2007
- MAKKAI-SZÁSZ 1986 = MAKKAI László – Szász Zoltán: Erdély története. Második kötet, Akadémiai kiadó, Budapest, 1986
- MÁRKI 1896 = MÁRKI Sándor: A Kolozsvári Magyar Királyi Ferencz-József-Tudományegyetem története és statisztikája. Kolozsvár, 1896
- MÁRKI 1922 = MÁRKI Sándor: A M. Kir. Ferencz József Tudományegyetem története 1872–1922. Szeged, 1922
- Mezey 1998 = Mezey Barna: Egyetemek és jogakadémiák. In: Bana József (szerk.): Győri Tanulmányok 20. Győr, 1998
- Minker 2003 = Minker Emil: Szeged egyetemének elődei. Szegedi Tudományegyetem kiadványa, Szeged, 2003
- Móricz 1903 = Móricz Károly: A jogi szakoktatás és vizsgarend reformja. In: Budapesti Szemle, 1903
- Pető = Pető Ernő: A jogakadémiák a 20. században. (kézi jegyzet)
- Presztóczy 2016 = Presztóczy Zoltán: A Máramarosi Református Jogakadémia utolsó évei. In: A Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság évkönyve, Hódmezővásárhely, 2016
- Pukásznky – németh – MÉSZÁROS 2005 = Pukásznky Béla – Németh András – Mészáros István: Neveléstörténet – Bevezetés a pedagógia és az iskoláztatás történetébe. Osiris Kiadó, Budapest, 2005
- RÁCZ 1981 = RÁCZ István (szerk): Debrecen története 1693–1849. 2. kötet, Debrecen, 1981
- SZABÓ 2004 = SZABÓ Béla: A magyarországi jogoktatás Kossuth Lajos korában. In: Debreceni konferenciák III., Európai Magyarországot! Kossuth Lajos és a modern állam koncepciója. Debrecen, 2004
- SZÖGI-VARGA 2011 = Szögi László – Varga Júlia: A Szegedi Tudományegyetem és elődei története. I. rész–A Báthory-egyetemtől a kolozsvári Tudományegyetemig 1581–1872, Szeged, 2011
- Zelizy 1882 = Zelizy Dániel: Debrecen szabad királyi város egyetem leírása. Debrecen, 1882